

Åttonde ICCROMs kurs i japansk papperskonservering
Tokyo, 1 – 18 oktober 2002

av

Lin Zhang-Freund

Floden Shimanto som går genom hela Kochi-provinsen, Japan.

Bakgrund:

ICCROM är förkortning för the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property in Rom. Denna internationella organisation etablerades år 1959. Idag finns det 104 medlemsländer och 103 välkända konserveringsinstitutioner som är associerade medlemmar. Syftet med denna organisation är

- att erbjuda konsultation och rådgivning
- att koordinera forskningsarbete inom konserveringen med hjälp av en väletablerad bibliotek och informationscentrum
- att samordna internationella kurser i olika länder för att öka förståelsen mellan individuella fält

Tokyo National Research Institute for Cultural Properties

Kursen i japansk papperskonservering har anordnats oregelbundet sedan slutet av 1980-talet som ett samarbete mellan ICCROM och Tokyo National Conservation Research Institute. Denna var den åttonde kursen med 9 deltagare från Singapore, Nepal, Australien, Vietnam, Chile, USA, Estland och Sverige. Information om kursen och ansökanshandlingar sköts av ICCROM. Inlämnade ansökningar diskuteras och kursdeltagarna väljs sedan ut av alla medlemsländernas representanter. Till varje kurstillfälle inkommer ett hundratal ansökningar. Kursavgiften och en anmälningsavgift betalas av kursdeltagaren eller tillhörande institution. Resan och hotell betalas av kursorganisatören. Från Sverige har hittills endast två, med mig inkluderad deltagit i denna kurs.

JPC-kursen har alltid varit mycket attraktiv för många papperskonservatorer världen över p g a de mycket kompetenta och internationellt kända kursledarna och lärarna. Även kursprogrammet och kurslokaler har förbättrats ständigt genom åren. Oerhört nöjda kursdeltagare har också spridit kunskap om japansk papperskonservering efter varje kurs till olika institutioner i olika delar av världen.

Japansk papperskonservering skiljer sig inte bara från västerländsk konservering. Det finns även stora skillnader jämfört med kinesisk papperskonservering, vilken var den ursprungliga i många avseende. Inom japansk papperskonservering pratar man mycket om att bibehålla traditionella material och metoder. Buddhismen som kom från Kina till Japan på 600-talet tog med sig buddhistiska skrifter och målningar. Dessa föremål blev de första konserveringsobjekten. Strukturen på pappersbaserade föremål är uppbyggd enligt japanska krav på estetik. Religionen och den kulturella bakgrunden skapar behov av en speciellt anpassad miljö i vilken man betrakar konstföremål.

Den kinesiska traditionen inom papperskonserveringen spred sig givetvis med konstskatterna till Japan under denna period. Japanska mästare inom kulturvård lärde sig att även tillverka egna material såsom papper, färg och verktyg.

Japanskt papper, spelar en mycket viktig roll i papperskonserveringen. Det används av konservatorer världen över och även av människor i andra yrken som t.ex. konstnär och lackhantverkare. Användningsområdena är många och breda. Kunskaper om papprets egenskaper och innehåll är dock mycket begränsad utanför Japan.

Klister är ett annat centralt tema inom den japanska papperskonserveringen. De råmaterial som används och metoden för framställning av klister skiljer sig mycket från det vi använder enligt västerländsk tradition.

Kursinnehåll

Kurslokalerna låg inne i det fem år gamla hus som tillhörde Tokyo International Conservation Research Institute. Kursen var uppdelad i teori på förmiddagarna och praktiska övningar på eftermiddagarna, under femton dagar. Tre kursdagar tillbringade vi i pappersstaden Kochi och besökte då papperstillverkningsverkstäder och fabriker.

Stora tyngdpunkten inom teoridelen av kursen låg i materialkännedom, målerihistoria och tekniker inom det japanska måleriet. Vi fick även kemiska förklaringar till det omtalade åldrade klister som används enbart inom den japanska papperskonserveringen. Inte minst talade man mycket om etik och hur man bäst ska gå tillväga för att förvara våra kulturarv.

Föreläsningar

Varje förmiddag inleddes med föreläsningar i olika ämnen inom papperskonserveringen. Dessa förmiddagsföreläsningar var tolkade till engelska från japanska. Tiden var alltid knapp då man vanligen också ville hinna föra en diskussion mot slutet på föreläsningen mellan kursdeltagarna och föreläsarna.

Föreläsningen om insektskador på papper i klassrummet.

Föreläsningarna innefattade bland annat:

- "Japanese Paintingtechnique" – av Tokyo Nationalmuseets måleriexpert, Ms Noriko Yamamoto.
- "Lecture on Aged pastes" av materialteknikforskaren vid institutionen, Ms Noriko Hayakawa.
- "Deterioration of Japanese silk" – av universitetslektor från Fukui University och specialisten på siden, Ms Mary Becker.
- "The Technique of Conservation of Japanese paper" – av monteringsteknikexperten från ett privat konserveringsföretag, Mr Yasuhiro Oka.
- "Insect Damage on Japanese Cultural Properties" av Ms Rika Kigawa, forskare vid institutionen.
- "Microscopy examinations of conservation of Japanese paper" av chefen för Kochi Prefectural Paper Technology Center, Mr Akinori Okawa.
- "The Preservation and Use of Cultural Properties" av cheftintendent på Nationalmuseet Tokyo, Mr Hiroyuki Shimatani.

Praktikövningar

Eftermiddagarna tillbringade vi i ett speciellt inrett arbetsrum på institutionen. Under ledning av huvudlärare Ms Kumiko Miura arbetade vi självständigt eller i grupper. Alla nio deltagarna hade mer eller mindre erfarenhet i olika slags papperskonservering. Vi samarbetade oftast mycket väl och lärde oss också mycket av varandra.

Ett arbetspass i den fina papperskonserveringsstudion.

Vi gick igenom de viktigaste momenten och arbetsprocesserna och diskuterade också olika problem inom den asiatiska papperskonserveringen. Huvudsakligen gick vi genom följande punkter:

- Klister: kokning, identifiering, förvaring och användning
- Papper: identifiering, användningsområden
- "Byobu" – japanska skärmar, strukturer, material och hantering
- "Kakejiku (kakemono)" – japansk vertikalrulle (hanging scroll)
- "Kansu" – japansk horisontell rulle (hand scroll)
- "Hoshi" – utfyllnadspapper (filling paper)
- "Urauchi" – linjering (lining)
- "Ore" – creases which tend to appear parallell to the roller, due to repeated rolling and unrolling of a scroll, especially when the linings are thick and/or heavy paste has been used.
- "Noribanare" – delning av pappersfog (splitting of paper joint)
- Hantering av konstföremål av papper – öppna, rulla ut, rulla in, packa upp och packa ned, upphängning, förvaring och miljö.

Demonstration: hantering och förvaring av Ms Miura, Mr Obayashi (till höger) och Ms Miyuki (till vänster, vår tolk)

Studiobesök på Tokyo Nationalmuseum

Den 8 oktober 2002 tillbringade vi en hel förmiddag på konserveringsavdelningen på Tokyo Nationalmuseum. Chefskonservatorn berättade att bara för två år sedan var han ensam konservator för hela museet. Man anlidade konserveringsverkstäder utanför museet. Oftast skickade man ut konstföremål till olika ställen i landet för att få dem åtgärdade. Han kämpade ensam med att kontrollera museets klimat, både för utställningar och för föremålsmagasin. För fem år sedan var det inte så ovanligt att konserveringsarbetet utfördes av intendenten ("curators" på engelska). Museets ledning lade inte heller tyngdpunkten på föremålsvård. Det spelade mycket större roll hur museets utställningshallar såg ut.

Idag, fem år senare finns det minst åtta konservatorer anställda vid Nationalmuseet, varav tre enbart arbetar med målningar. De har även inrett en akutmottagning för föremål som behöver omgående behandling, ofta inför en utställning eller ett utlån. Här arbetar fyra konservatorer utbildade med olika inriktningar inom konservering.

Akutmottagning för konservering vid Nationalmuseet.

Studiobesök i staden Kochi

Vi tillbringade tre dagar i den sydöstra staden Kochi, som är en stad känd för papperstillverkning. På grund av den naturliga resursen kring staden Kochi – ett vackert bergslandskap med den rent rinnande floden Shimanto – har Kochi alltid varit en traditionell papperstillverkningsstad. Dess befolkning har enligt muntlig berättelse alltid varit mycket duktig på att föra sin tradition vidare till nästa generation. Tillverkning av pappersformar och handgjort papper har alltid varit mest berömt i denna stad. Pappersväxterna Gampi och Kozo trivs också här och växer överallt kring staden.

Här finns också ett pappersmuseum i stadsdelen Ino. Museet grundades redan på 1920-talet. Hit kommer pappersälskare från hela världen för att studera papper. Man kan också lära sig att göra egna papper.

Närmast oss står museidirektören Mr Machida och lär ut pappersformning till skoleleverna.

I ett av de pappersfabrikerna där står det damerna som tvättar och rensar Kozofibrer i iskallt vatten.

Papperstillverkare Toshio Inove har arbetat i 40 år i sitt hus, berömt för sina Kozopapper, vilka säljs över hela världen. Han gör ca 200 ark per dag och hans arbetstid är 7.00 – 17.00.

Sammanfattning:

Genom att möta yrkeskunniga papperskonservatorer i Japan, föreläsare och forskare inom konserveringsområdet, så fick jag många tillfällen att diskutera de problem som konservatorer möter, oavsett var man arbetar. Tokyo National Research Institute of Cultural Properties är ett centrum där experter och forskare samlas och ordnar kurser och seminarier för museianställda, för konststuderande och även för externa åhörare. Konserveringsutbildningen är direktkopplad till Tokyo Art University departement of Fine Art. Vårdinstitution fungerar som ett forum för bevarande av kulturarv. Vi fick en bred översikt över hela institutionens verksamhet. En motsvarande eller liknande institution i Sverige torde vara Riksantikvarieämbetet.

Teoretiska kunskap berikade oss under dessa intensiva förmiddagar. Undervisning och föreläsningar genomfördes av mycket kunniga och välförberedda föreläsare. Värdfolket visade även stort intresse i att utbyta åsikter och erfarenheter med oss deltagare.

Genom de praktiska övningarna tillsammans med japanska mästare lärde jag mig mycket och då inte bara ren hantverksmässig skicklighet. Jag lärde mig även mycket om Japanska traditionella bevarandepprinciper. Det finns uppenbarligen större kulturella och traditionella skillnader än konserveringstekniska. Det krävs mer tid för oss att lära och behärska den Japanska bevarandefilosofin.

Kurstillfället innebar också en unik möjlighet för oss alla nio deltagare från olika håll i världen att lära känna varandra och utbyta erfarenheter. Vi har än idag ett aktivt kontaktnät tvärs över jorden och ser fram emot ett gott samarbete inom det snäva yrkesområdet papperskonservering.

Jag är ytterst tacksam för det moraliska och ekonomiska stöd jag fått från SMVKs internationella studiestipendium och ICCROMs stipendium för att få genomföra denna tre veckors studieresa i Japan.

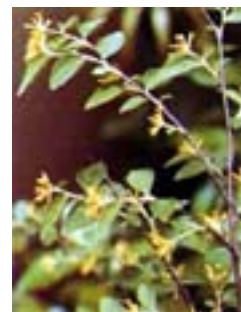
Bilaga 1 Ordlista med några vanliga japanska termer inom japansk papperskonservering

Washi: japanskt handgjort papper.

Kozo: En pappersväxt, (latin: *Broussonetia kajinoki* Sieb), som är en gren inom mullbärsväxtfamiljen och vars fibrer är långa. Nästan 90% av allt japanskt handgjort papper består av Kozofibrer som huvudingrediens.

Gampi: (latin: *Wikstroemia sikokiana* Fr. et Sav.) Växer i varma bergstrakter och består av korta och starka fibrer. Det passar till papper med slät yta, vilka används för t.ex. kalligrafi.

Mitsumata: (Latin: *Edgewortbia papirifer* Sieb). Mitsumata bark fiber är mjuk, absorbent och kortare än Kozo fiber. Papper tillverkad av Mitsumata fiber har en mjuk och jämt yta. Det passar mycket bra för kalligrafi.

Nori: kokt klister på vetestärkelse. Den är den huvudadhesiv som man använder i den japanska papperskonserveringen.

Furunori: åldrat klister. Tillagas under kalla vintermånader och sätts under lock och ställs ofta i källare under japanska trähus. Efter varje år tar man bort det mögel som bildas på ytan och byter vatten och ställer tillbaka det på samma ställe. Man gör liknande procedurer under minst tio år. Det färdiglagraade klistret ger en mycket lägre viskositet än nytt klister.

Shinnori (nytt klister). Man använder det mest under första monteringsmomentet, då man fodrar ihop originalmålningen med det första pappret (s.k. "backing paper"). Detta moment kräver att både pappret och klistret skall kunna skiljas från originalet mycket lätt om det behövs i framtiden när målningen behöver ommonteras.

Byobu: japansk vikt skärm, ofta med två, fyra, sex eller åtta sektioner. Bildmotiven är sammanhängande och mycket dekorativa. Dessa vikta skärmar används ofta för att dela av rum.